

ТАНИЛЦУУЛГА

Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа 2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогод “Цахим засаглалын технологийг бүх түвшинд бүрэн хэрэгжүүлж авлига хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээг төлөвшүүлнэ” гэж, тус бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 5.2.21-д “Төрийн бодлого, татварын хууль тогтоомжийн тогтвортой байдлыг хангаж, хөрөнгө оруулалтыг хамгаалах, татах таатай орчныг бүрдүүлнэ” гэж, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3.2.1-д “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл”, 3.2.1.2-т “Татварын орчныг олон улсын стандартад үе шаттайгаар нийцүүлж, цахим татварын тогтолцоог сайжруулна” гэж тус тус заасан.

Олон улсын валютын сангаас 2022 онд хийсэн “Монгол Улс: Татварын албаны үйл ажиллагааг үнэлэх хэрэгслийн тайлан”-д татварын албаны үйл ажиллагааг нийт 32 үзүүлэлтээр үнэлэхэд үйл ажиллагааны эрсдэл, татварын тайлангийн хамрагдалт, татварын үнэн зөв тайлагнал, татварыг хугацаанд нь төлж буй байдал, татварын маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаа зэрэгтэй холбогдох үзүүлэлтүүд хангалтгүй үнэлгээ авсан.

Түүнчлэн Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр татвар төлөгчдийн сэтгэл ханамжийн түвшнийг тодорхойлох зорилгоор 2022 онд жижиг, бичил сегментийн аж ахуйн нэгж болон иргэдээс нийт 78 үзүүлэлтэд үндэслэн судалгаа авсан. Судалгаагаар татвар төлөгчдийн 18 хувь нь сургалт, зөвлөгөө, заавар, зөвлөмж өгдөггүй гэж, 25 хувь нь татвар төлөх хугацаа уян хатан биш гэж дүгнэсэн. Мөн татвар төлөгчийн санал хүсэлтэд хариу өгөх үзүүлэлт хангалтгүй гэж дүгнэн, зөвлөх үйлчилгээг сайжруулах, мэдээллийг энгийн ойлгомжтой болгох, татварын албаны харилцах үйлчилгээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Олон улсын чиг хандлагаас харахад сүүлийн жилүүдэд татварын албаны хяналтын механизмыг хялбаршуулах, татвар төлөгчдөд зөвлөн туслах үйлчилгээг сайжруулах чиглэлээр томоохон шинэчлэлүүд хийгдэж байна. Тухайлбал, Шинэ Зеланд, Австрали, Канад, Финланд зэрэг улс орнууд татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд татвар төлөгчдөд дэмжлэг үзүүлэх, мэдээллээр хангах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх механизмыг нэвтрүүлж байна. Эдгээр улсуудад татвар төлөгчийг зөрчил гаргасны дараа шийтгэл хүлээлгэх бус, зөрчил гарахаас нь өмнө урьдчилан мэдээлж, тайлан гаргах, татвар төлөх үйл явцыг хялбар, ойлгомжтой болгох бодлого баримталдаг. Монгол Улс мөн энэ чиг хандлагыг баримталж, цахим системийн хөгжлийг ашиглан зөвлөн туслах үйлчилгээ, автомат хяналтын тогтолцоог нэвтрүүлж, татварын орчныг хялбаршуулж, сайжруулах шаардлага үүсээд байна.

Мөн Монгол Улс Европын Холбооны “Татварын зорилгоор хамтран ажилладаггүй бүс нутгуудын жагсаалт”-аас гарахад Татварын зорилгоор мэдээлэл солилцоо, ил тод байдлын Глобал форум олон улсын байгууллагын Мэдээлэл харилцан солилцох стандартыг хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн. Энэ хүрээнд бусад улс орнуудтай татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, хамтран ажиллах, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хууль тогтоомжид

нэвтрүүлэн үе шаттайгаар хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд Автоматаар мэдээлэл солилцох стандарттай холбоотой нэмэлт зохицуулалтуудыг хуульд нэмж тусган хэрэгжүүлэхийг Глобал форумаас зөвлөмж болгосон.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 46 дугаар тогтоолоор батлагдсан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд татварын маргаан шийдвэрлэх зөвлөлийн маргаан таслах ажиллагааг эрчимжүүлэхээр, улмаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2025 оны 64 дүгээр захирамжийн 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Авлигатай тэмцэх, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгах, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд татварын маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх ажлыг зохион байгуулахаар тус тус заасан. Дээрх төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангах үүднээс маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг илүү шуурхай болгож, хугацааг багасгах, ингэснээр татвар төлөгчийн эрх ашгийг хамгаалах, ил тод байдлыг бэхжүүлэх шаардлагатай байна.

Татварын хууль тогтоомжуудад шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах зорилгоор 2025 оны 01 дүгээр сарын 27-ны өдрөөс эхлэн Сангийн яам, татвар, гаалийн байгууллага, Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим болон Улсын Их Хурлын Тамгын газар хамтран улс орон даяар давхардсан тоогоор 11,000 гаруй татвар төлөгчийг хамруулсан 187 удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, 176 мянга орчим санал хүлээн авсан. Хэлэлцүүлгийн явцад татварын зөвлөн туслах үйлчилгээг сайжруулах, татвар төлөгчдөд тогтмол мэдээлэл хүргэж, зөвлөгөө өгөх, татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих, бизнес хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах зэрэг саналуудыг нийтлэг байдлаар ирүүлсэн.

Иймд татвар төлөгчдөөс ирүүлсэн саналуудыг судлан үзэж, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний цар хүрээг өргөжүүлж, татвар төлөгчийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, татварын орчныг уян хатан болгох, олон улсын стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэх, маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагаа ил тод, нээлттэй, мэргэжлийн байдлыг сайжруулж, маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг боловсронгуй болгох зорилгоор Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, татвар төлөгчийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих зорилгоор татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний цар хүрээг өргөжүүлж, татвар төлөгчдөд татварын хууль тогтоомжийн талаарх мэдээллийг илүү хүртээмжтэйгээр хүргэх, хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөлд суурилсан цахим системийг нэвтрүүлж, мэргэжлийн холбоо болон боловсролын байгууллагатай хамтран олон нийтийн татварын боловсролыг нэмэгдүүлэх, заавар зөвлөгөө, сургалтыг тогтмол зохион байгуулах зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Түүнчлэн татварын алба татвар төлөгчийн хууль даган мөрдөлтийн түвшнийг тогтоож, үүнд үндэслэн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг сунгах, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд ашиглана. Энэхүү түвшнийг тогтоосноор татвар төлөгчийг татварын эрсдэлд орохоос урьдчилан сэргийлж, алдаа зөрчлөө өөрөө засах боломжийг татвар төлөгчид олгоно.

Нөгөөтээгүүр, бизнес, хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах, татвар төлөгчдийг дэмжих зорилгоор санхүүгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдалд орсон татвар төлөгчид үзүүлэх татварын төлөх хугацааны хөнгөлөлтөд тавигдах шаардлагыг

бууруулж, татварын өр барагдуулах ажиллагаанд татвар төлөгчийн санхүүгийн чадамж, бизнесийн үйл ажиллагаанд учирч болзошгүй хүндрэл, эрсдэлийг харгалзан дансыг бүхэлд нь битүүмжлэх бус, орлогын тодорхой хувийг суутгах, дансыг хэсэгчлэн битүүмжилж өр барагдуулах үйл ажиллагааг уян хатан болгож, татвар төлөгчийн үндсэн үйл ажиллагаагаа хэвийн үргэлжлүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

Мөн Маргаан таслах зөвлөлийн үйл ажиллагааг нээлттэй, ил тод болгох, бүрэлдэхүүнийг мэргэшсэн, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байлгах чиглэлээр тавигдах шаардлагыг сайжруулж, хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлэх замаар маргаан шийдвэрлэх хугацааг бууруулж, татвар төлөгчийн эрх ашгийн хамгаална. Хуулийн этгээд, татварын байгууллага хооронд үүсдэг хуулийн хэрэглээтэй холбоотой маргааны тоог бууруулж, хууль хяналтын байгууллага болон татварын алба хоорондын эрх, үүрэг, харилцаа, хамтран ажиллагааг татварын хуульд тодорхой тусгаж, мэдээлэл харилцан солилцоог сайжруулахын зэрэгцээ татвар төлөгчид их хэмжээний алданги тооцуулах эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор алдангийн дээд хэмжээг Иргэний хуульд заасан хэмжээтэй уялдуулан тогтооно.

Олон улсын байгууллагын өмнө хүлээсэн үүргийн хүрээнд Монгол Улс татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, ил тод байх, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хуль тогтоомжид үе шаттайгаар нэвтрүүлэн ажиллаж байна. Монгол Улс нь Автоматаар мэдээлэл харилцан солилцох стандартын хүрээнд 2026 оны мэдээллийг 2027 оноос эхлэн бусад улсын татварын албатай харилцан солилцох үүрэг хүлээсэн бөгөөд үүнтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг хуульд тусгах шаардлага үүссэн. Уг стандартыг хэрэгжүүлэх зорилгоор татварын алба хооронд мэдээллийг олон улсын жишигт нийцсэн хэлбэрээр, тогтоосон хугацаанд гишүүн орнуудад хүргүүлэх, тухайн үүргийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхойлох, шаардлагатай мэдээллийг бүрдүүлэх, нарийвчилсан зохицуулалтыг батлах эрхийг холбогдох байгууллага, эрх бүхий этгээдэд олгохоор хуулийн төсөлд тусгасан болно.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар татварын зөвлөн туслах үйлчилгээний хүртээмж нэмэгдэж, иргэн, аж ахуйн нэгжүүд татварын хууль тогтоомжийг мөрдөхөд шаардлагатай мэдээлэл, зөвлөгөөг илүү хүртээмжтэй авах боломжтой болох бөгөөд татвар төлөгч татварын алба хооронд үүсдэг хуулийн хэрэглээтэй холбоотой тодорхой бус байдал буурч, бизнесийн болон хөрөнгө оруулалтын орчин сайжирч, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийг бүрэн хэрэгжүүлэх боломж бүрдэхийн зэрэгцээ татвараас зайлсхийх болон хууль бус санхүүгийн гүйлгээг бууруулах, татварын ил тод байдлыг нэмэгдүүлнэ.